

sovražnikov ne bil; en hudobec pa več hudiga naredi, kakor deset prijatlov popravi. Taka se je rajnimu uradniku dogodila. Gerdi mestnjani začno po mestu muhe pojati, naj bi živina izbergala in obdivjala. Kér pa jesenske dni dovolj vroče bilo ni, mačkorezam z vinam in žganjem podkurijo. Tako nadražena derhal začne vreti, in mačke dreti, po tolovajsko žvižgati in kleti, kakor bi se bil sam peklenški brezen razderl. Požvinjeni ljudje so člo mačke za tace na vrata pribili, de so se derle, dokler niso na vratih pocepale. Komu lasje ne vstajajo pred takimi človeko- in živinoderci!

Božček se te zlodjeve godbe toliko splaši in zgrozi, de kmalo nevarno zbolí in v kratkih dneh umerje. „Kaj sim storil B—nam? je v svoji omami srotej izdihal, prej ko je umerl, zapustivši ubogo vdovo in pa srotle zapušeno. Mestna vboznija zdaj otroka redí, kterimu so mestni divjaki očeta umorili. Péta zapoved božja pa velí: Ne ubijaj!

Mačkina muzika je sicer potihnila, kar je vojnih topov strašen grom Dunajske mačke zadušil. Ako bi se pa zopet pojati jeli, bilo bi silo potreba narediti keršansko družbino zoper terpinčenje poštenih ljudi.

Velki zbor slovenskiga društva v Ljubljani 22. listopada.

Daljni pomenki.

Po dokončanem začetnim govoru predsednika je tajnik, gosp. Bučar razodel zgodbe in dela slovenskiga društva, od 6. ročnika do danes. Imenoval je nar poprej odbornike, ki so bili v velikim zboru 6. ročnika izvoljeni, kterim je odbor po smerti doht. Krobata stolniga tehanta gosp. Jerina pridružil. — Pričetek društva se je deželniemu poglavarstvu oznanil. Oznanil se je tudi po časopisih z razširjenjem družbinih postáv. Za pisarja in varha družbinih reči je bil gosp. Brus postavljen, za posla Švic. Kmetijska družba se je naprosila, za tačasno rabo nam svojo pisarnico zastoj prepustiti, kar je dovoljeno bilo. Za naprej se je staniše najelo v Virantovi hiši na sv. Jakobskim tergu. Od létiga plačila Vam bo gosp. denarničar govoril, od hišniga orodja gosp. Dr. Strupi. — Izdelovanje besednika slovenskiga smo sklenili koj pričeti in berž ko je moč dokončati. Pripomočkov smo dobili od gosp. Metelkota (Vodnikov rokopis), Ravnikarja, Cafa i. t. d.; za sestavljenje smo posebni odbor deset Slovincov in deset njih namestnikov zbrali, ki so z nemško-slovenskim delam začeli in v vsakdanjih zbirališih do 46 pol dopeljali. V dosego popolniga dela smo nekaj znanih učenih jezikoslovcov naprosili prvi spisek pregledati. Med njimi so: gosp. tehant Grabrijan, gosp. kaplan Jeran, gosp. fajmošter Kobè, gosp. Koseski, gosp. kaplan Majer Matija, gosp. Lorene Pintar, učenik grof Turnove mladine, gosp. fajmošter Potočnik Blaže, gosp. fajmošler Ravnikar Matevž, gosp. fajmošter Salokar Janez, milostljivi knez in škof Anton Martin Slomšek, gosp. fajmošter Vertove Matija, gosp. kaplan Zakelj Anton, kteri so večidel svoje dovoljenje nam že oznanili. Iz njih rok pridši bešednik bo na zadnje še sodbi učenih Slovincov v Ljubljani namreč: gosp. korarju Poklukarju in gosp. profesorju Metelkotu predložen in se bo berž potem v majhnih zvezkih po naročilu na svitlo dajal. Tiskar je gospod Blaznik, natis bo práv ličen. — Mestni gosposki smo pripomogli slov. napise za Ljubljanske ulice narediti. — Nemcam v tolažbo smo mesca ročnika oglasili sostavk: „Der slov. Verein zur Verständigung an die Deutschen,“ ki ste ga brali v Ljubljanskim nemškim časopisu. — 600 iztisov bukvic zoper terpinčenje žival je odbor od kmetijske družbe v dar prejel in deželskim šolam razposlal. Slov. pesem smo nabrali dva zvezka in ju pod naslovam: „Slov. gerlica“ na svitlo dali na potroške

družbe. Prodajajo se zlo. Časopisi, ki jih vredništvo kmet. in rok. Novic. iz vsih krajev slavjanskiga sveta dobíva, je pripustilo v pisarnici za bravce pripravljene imeti, in udam po ukazu družbinih postáv tudi na dom dajati. Gosp. fajmošter Vertovec je družbi podaril zbirko svojih pridig, de bi jih v natis dala in dobiček imela. Tako imenitno darilo smo z veliko hvalo prejeli, in po volji gosp. fajmoštra rokopis po poslancih odbora milostljivimu gosp. škofu v pregled poslali. Takrat so nj. svitlost naš spoštovani škof in knez Anton Alojzi svojo prijaznost društvu z besedo na znanje dali, njegove dela pohvalili in kar bi treba bilo, pomoči nam obljubili.

(Konec sledi.)

Slovstvo.

Kratka slovenska slovnica za pervénee. Na svitlo dal Dr. J. Muršec učitelj veroznanstva pri st. st. meščanski šoli v Gradci 1847.

(Dalje.)

Zaimé. Osebné zaiména: jez, ti, on i. t. d. so v slovenskim že v glagolu zapopadene, kakor pri latinicah, torej se le tedaj pišejo in govoré, kader si pomen stavkov nasprótna, postavim v stavku: jutri pojdem popótovat, — ni treba zaiména „jez“; treba pa ga je v naslednjim stavku: „jutri pojdem jez popótovat, ti domá ostaneš.“ Na nemško kopito navajeni, večkrat v ti reči nemčujemo. — Tudi nemškiga: mein, dein, sein, unser i. t. d., zlasti kader je enako našimu: „svoj“, ni treba v slovenskim ravno vselej pisati, kjer je v nemškim, zakaj velikrat je stavek brez prisvojavniga iména dosti razločin. —

§. 27. Dvobrojni rodivnik in kazavnik tretje zaimenske osebe imata poleg sklona *ju*, tudi *ji*. —

§. 30. Kaj in kej nekteri ločijo in bi djal, de prav. Kaj je prašavno, kej pa služi, kakor je v tim odstavku v 5. št. razloženo, ako namrèč hočemo kako reč mánj razločno povedati, postavim! „Kaj kej počnete?“ „Ali se ti kej zdí, kaj bo?“ „Kaj bom delal, ko nimam kej?“ —

§. 34. Hvalno in posebne vrednosti je, de se zastarane oblike (forme) in pregibi, ki še kje v Slovenii živé, na dan pokličejo, kakor šo v tim odstavku pozabljeni pregibi glagola *biti*, namreč:

I.

Enobrojni.	1. béh (bih) to je: sim, si, je, bil
	2. bé
	3. bé
Dvobrojni	1. béhova
moški	2. bésta
	3. bésta
ženski	1. béšve
	2. béšte
	3. béšte
Mnogobrojni.	1. béhomo
	2. béšte
	3. bého (beše)

II.

béjah to je: sim, si, je, bival i. t. d.

bejaše
bejaše
bejahova
bejahota
bejahota
bejasve
bejaste
bejaste
bejahomo
bejaste
bejaho

Estrajh za vsê.

Ako li èè,
Je bil Estrajh in bo za vsê,
Zdaj Slovenci zaúkajte:
Bit èè, bit èè
Estrajh za vsê!

Kér Estrajh èè,
Je bramba naša zvezana,
Besêda môž! — je sklênjena
Kaj nè? — bit èè
Estrajh za vsê!

Kér tedej èè,
Nobenga se ne bojimò,
Brez skêrbi, varni, terdni smò:
Bit èè, bit èè
Estrajh za vsê!

Kakò pa èè,
Sovražnik mora skor poznât,
Ki se bo mogel nam podât:
Bit èè, bit èè
Estrajh za vsê!

Ako li èè,
Ni trêba jarma ptujga nòs't',
Je sama naša môč zadòst:
Bit èè, bit èè
Estrajh za vsê!

Ino kér èè,
Obêta Rudolf iz nebês:
»Premagal bodeš Franc zarês,
Kér Estrajh èè
Tud bo za vsê».

Ino kér èè,
Estrajhu bo pomagal Bóg
De se razširi krog in krog:
Bit èè, bit èè
Estrajh za vsê!

Vredništvo.

Serçin opomin našim kmetam.

(Konec.)

Postave, sodniki in kazin morajo biti na svetu. Brez njih bi nam ne bilo môč izhajati. Ne mislite, de imajo Çesar zatò vojake (soldate), de le Njih branijo. — vojaki so zatò, de branijo pravico, in de s silo opravijo, kar z lepo ne grê. Poglejmo na Laško — spomnimo se Dunaja — in ozrimo se na Ogersko! Sto in sto tavžent vojakov je pripravljenih, postavam çast ohraniti in razvujzdane puntarje pokonçati — poštenim in mirnim prebivavcam pa v varstvo biti. Çeravno so si prizadevali hudobni ljudjê tù in tam vladarstva spodkopati, se jim njih prizadevanje vunder ni nikjer po sreçi izšlo, zatò kér junaški armadi na strani stojî velika množica poštenih ljudjê, ktere ne zamorejo hudobneži premotiti.

Naše slovenske dežele si dozdej niso svojiga çastitiga imêna omadeževale, ampak so ga ohranile čistiga razun nekterih zgodeb, ktere rajši pozabimo, kakor de bi od njih govorili, pa toliko moramo vunder spomniti, de se nikjer ni razvujdanost terpêla brez kazni (štrafinge). Tisti, ki so se na Igu mesca sušca pregrešili, vam bojo zamogli kej več od tega povedati. Prašajte družino, žene in otroke tistih, ki so se takrat okrivili, koliko hudiga zamore razvujdanost èez cele družine prinešti! Nikdar si ne sme ÷lovek s silo sam pomagati: zatò so sodne gosposke, de pravdo zaslišijo tistih, ki mislijo, de se jim krivica godî in po pravici rabsodijo. Poprej ko so nam presvitli Çesar Ferdinand svobodo dali, je zares marsiktera pravda dolgo têkla — zdej pa, ko bojo soseske poprejšnjiga jarma odvezane, ko bo po deželi več sodnic napravljenih in ko se bo vse očitno godilo, bo ta reç vsa drugaçi. Tode nikjer in nikdar ne bo pripušeno, de bi truma ljudjê èez druge padla, jih ropala, požigala i. t. d. ali pa si sama pravico rabsodevala. Taka se še pri divjakih v Ameriki ne terpi.

Kdor se ima kej pritožiti, nej se pritoži pri gosposki — de se bo njegova pravda po novih postavah presodila. Kér pa té zdej še niso vpeljane, mora potèpiti, de bojo nove postave dane. Sej to ne bo do sodniga dnê terpêlo! Ministre moçne volje zdej imamo, in tudi deržavni zbor bo mende zaçel pridniši postave delati. Novi Çesar ga tudi spodbadajo k pridnimu delu.

Sicer pa moram poslednjiç še opomniti, de je pohujšljiva beseda, èe kdo pravi, de le kmet je bil pri stari vladi zatêrt — drugi ljudjê pa ne, in de le kmetam je polajšanja treba, družim ljudêd pa ne. To ni res. Vsaki stan je zdihoval po svobodi, ki so nam jo mili

oçe Ferdinand dali, in ktero nam novi Çesar Franc Jožef varovati hoçejo. Nej bo svoboda kakoršna si koli bode — nikdar ne bojo peçene tice takim v usta letêle, ki se ne bojo za vsakdanji kruh trudili — véste zakaj ne? — zatò kér nas je veliko preveç ljudjê na svêtu! Èe tedej hoçemo še eden èez družiga biti, brez spoštovanja pravice živêti, ne bomo nikdar dobrot vživali, ki nam jih svoboda ponuja; namest sprave bomo imeli nepokoj — namest svobode sužnost — namest mirniga življenja pekel na svêtu. Pamet in postavnost nej boste naši vodnici v vsim, ljubi moji! — Po novim létu se bomo v tim na dalje pogovorili. K. Codeli.

Reja in pitanje prešičev.

V več krajih Koroškiga redijo in pitajo prešiče z repo, ktero drobno sosekajo, v kad denejo, in èez njo vode vlijejo, de voda èez in èez stojî; po tem jo pokrijejo s deskami in polagama s kamni obložê. Çeterti dan po tem je repa že kisljata in do desetiga dne za rejo práv pripravna. S tako kisljato repo mešajo kuhaniga gorkiga krompirja, otrobov, soli, po previdnosti, kolikor je treba in zredijo práv pitane prešice.

Pitanje prešičev na tako vižo — pravi koroški kmetovavec — je zatò dobro, kér prešiči vedno radi jedò in se tudi derva za kuho prihranijo.

De je pa zmirej kisljata repa pripravljena, je po številu prišičev zmirej kakih 2 ali treh kadî ali sodçikov sosekane repe potreba, ki na gorkim kraji pripravljena stojî.

Veliki zbor slovenskiga družitva v Ljubljani 22. listopada.

Daljni pomenki.

(Konec.)

Predloge na ministerstvo smo napravili 1) zastran vpeljanja našiga jezika v uradne pisarnice, 2) zastran poterjenja naših slov. barv, in 3) zastran naredbe velike šole v Ljubljani. Le na zadnja dva je dozdej odgovor prišel. Barve so poterjene bile. Veliko šolo (vseučiliše) so nam obljubili na bolji dobo. — V pomoç Horvatam proti madžarski krivičnosti smo nabiranje darov vpeljali, ki je dozdej 1850 gold. doneslo. Gospod vojda je prejel mesca kimovca pismo od deželnega poglavarja nj. svitl. Velsersheimba, ki vpraša, kako de se oklie odbora za Horvate primeri prvemu stavku družbinih postav, kér po tem se družba v politiske zadeve vtikati noçe. Ali oklie ni bil nič drugiga kot prošnja, prošnja pomoçi za domorodne naçine naših jugoslavjanskih bratov, torej prvemu stavku ni bil nasprot. Odbor je, to pomoto gosp. poglavarju razjasniti, odgovor dal toliko resniçin kolikor çasti in veljavnosti družitva slovenskiga primerin. — Sostavek celjovskih nemških novic, ki se je za brate Slovence na Koroškim potegnil v zadevi noviga razdeljenja dežele v okraje, smo v časopisu pohvalili. — Zavolj prideržanja porodniške šole v Ljubljani smo pismo poslali na zbor Slovenije v Beç. Šola je od vlade poterjena bila. — Pisatelja nekiga sostavka v časopisu: „Journal des österr. Lloyd“ pod imenam: „Eine Stimme aus Krain“ smo zavolj gerdih laži in obrekovanja, ki jih v njem proti Slovincam in slovenski deželi raztresuje, pri tiskarni sodbi tožili. Spisatelj je Gottlieb Freimuth, ki je koj po naši tožbi zginil in se roki sodnika odtegnil. Še tega nesramniga Nemçona, ki gotovo na Krajskim živi, išemo, in tudi tukaj prosimo, de bi, kdor za-nj vé, pot do njega pokazal. — Predlog gosp. fajmoštra Potoçnika zastran novih imên mescev se je po časopisih razglasil; bodemo naprej še sodbe uèenih v ti reçi sprejemali. Po željah odbora je ravno ta gospod tudi obljubil slovnico (pismenost) našiga jezika spisati, in to obljubo je jaderno spolnil, kér je en del te koristne knjige že med ljudmi. — Sklenjeno je bilo naprej, de plaça udov,

ki konec kvater doidejo, za tiste kvatre veljajo, v katerih so plačane, in de plačavec tudi dohodke tistih kvater iz družbe dobivati mora. — Lepo ponudbo družstva slovenskih bogoslovcev in duhovnih, de bi k nam pristopili brez plačila vpisnine, zato pa svojo nabero slavijanskih bukev nam podali, smo z enoglasno hvalo radi sprejeli. Bukev pa dozdej še nismo prejeli. Zadržik je nam neznan. Zavolj žalostnih prekucij v Beču smo bili primorani dvakrat besede razjasnjenja in svarjenja ljudstvu slovenskemu govoriti, ker smo zvedili, de podpihovavcov hudobija nejenja, tudi med zvestimi, umnimi Slovenci ogenj razperitje kuriti. Brali ste dvoje oglasov odbora, ki sta bila oba po časopisih oznanjena, drugi pa tudi v 5000 posamesnih iztisih po Štajarskim, Krajskim, Koroškim in Primoskim razposlani. Vidimo, de sta zlo pripomogla k ustavljenju bližnje nevarnosti. V tem oziru smo tudi gospoda deželniaga poglavarja naprosili po poročniku, de naj, dokler punt v Beču vlada, ne od ondotniga ministerstva, ne od zbora poslancov povelja za veljavne ne spoznava in tudi ne oglašuje. To je gosp. poglavar obljubil, pri ti priložnosti pa tudi svojo zadovoljnost z družbo slovensko in nje ravnanjem izrekel. — Od 30 prebivavcov Loške doline smo zagotovljenje vdanosti in pohvalo dobili. — Zavolj dovoljenja dveh pravdnih učilnic v Ljubljani, ki je prišlo od ministerstva, smo poklicali zbor slovenskih pravnikov v Ljubljani, ki je več verlih Slovincov za učenike najdel in odbor odločil za prestavljenje ces. postavnih bukev. Dva gospoda, Lemaná in Mažgona smo tudi mi za učenika priporočili pri vladi. — Učenika slovenske slovnice za male šolarje, gosp. Navratila, tovarša naše družbe, ki je ta uk prostovoljno prevzel, smo častit. škofijsk. konzistorii na znanje dali. Milostlj. gosp. škof so dovolili v to naredbo, in šola se je veselo začela. — Prederzni sklepi zbora Nemcov v Frankobrodu Austrijo in avstrijsanske Slavjane ranijo. V imenu družbe smo pismo pisali na svitliga Cesarja proti načinam tistiga zbora, in bratovskim slov. družbam povsod okoli nas to na znanje dali. Kolikor to, toliko se nam je potrebna zdela tudi preuredba prviga stavka naših postav, kateri nam je v tacih in primernih politiških rečéh molčati ukazal. Zastran tega bote danes kaj več slišali iz ust gosp. Dr. Martinaka. — Ljubezin do Slovenstva tudi po prijetni poti petja in igre razširjati, smo rabili glediša in slov. besede. Sad je bil práv po volji, in pri tem smo tudi ubogim pogorelcem v Šentvidu na Dolenskim z dohodkam ene besede v pomoč priti zamogli. V oskerbljenje téh reči smo posebno tri odbornike odločili. Združili smo se tudi z filharmoniško družbo v Ljubljani toliko, de bodemo s svojimi močmi pri njenih prepevanjih pomagali, in de pri naših nas ona podpirala bo. —

Te opravila vse, in manjših več, ki so se v ravnanji našim z narodam, vlado in drugim svetam pripetile, smo imeli v sejah navadnih vsakotednjih, in mnogih nenavadnih.

Slovstvo.

Kratka slovenska slovnica za pervence. Na svitlo dal Dr. J. Muršec učitelj veroznanstva pri st. st. meščanski šoli v Gradci 1847.

(Konec.)

Predlog. 48. §. Pri obravnavi predlogov bi bilo spominu nekoliko perljajšano, ako bi bili prvi predlogi ločeni od unih, ki so práv za práv narečja (Adverb.). Predlogov s samim drugim sklonam je razun sestavljenih, ki so lahko spoznati, le pét, namreč: do, od, iz, brez, prék. Narečij namesto predlogov pa je mnogo, ki imajo to dobro, de se skorej vse z rodivnikam (Genit.) vežejo. —

Predlog s, z, ž ima sicer več pomenov, kakor tudi nekteri drugi; vender bi bilo težko spričati, de sta bila

kedej dva ločena predloga, kar nju pisanje tiče. *) Pervi poglaviti pomen tega predloga je: „mit, zusammen, -cum“, in v tim pomenu se vpréga z druživnikam; drugi pomen je: von, ab, herab, auf (de) i. t. d. in ima rodivnika per sebi. Iz sestavljenih besedi se vidi, de se je poprejšnji z o pisal (kedar je namreč glasnik k sebi vzél) postavim: sopotnica, sovódinj, sópraznik, sovrá; — pri poslednjim se v vsakdanjim govoru tudi e sliši, postavim: segnati weg- ali herabtreiben, sestési se herabsinken; nasproti pa poméni sognati zusammenreiben, sosesiti se sich miteinander setzen. Kedar se komú zdí, una predloga z glasnikam pisati (so, zo, se, ze), bi morebiti po rečenim ne bilo ravno nápak, ako bi se v prvim pomenu pisalo: so, zo, v drugim: se, ze. Vender na tem ni kej ležeče; zlo pa je napčno pri nekterih pisavcih, ki ne vedó, de je „s, z“ vse kej družiga, kakor pa „iz, 'z“, a us, ex. Drugo je, ako rečem: sim s hriba peršél (vom Berge herab), kakor pa: iz hriba (aus dem Berge); z lica von der Wange herab, iz lica aus der Wange; s konja pasti, ne pa: iz konja; oblačilo s človeka stergati, in ne: iz človeka; z zemlje von der Erde, iz zemlje aus der Erde; z néba vom Himmel herab, iz nébés vom Himmel (aus dem Orte der Seligen), i. t. d. — Razložek v pisanji je pa ta: s se piše pred terdimi soglasniki: c, č, f, h, k, p, s, š, t; z pa pred mehkiimi soglasniki in pred glasniki; š nekteri pišejo pred nj, postavim: ž njim. Takó pisati veléva slovnica, vsakdanji govor, in narava slovensine, kar se zlasti iz sestavljenih besedi razodéva. Piše in govori se, postavim: zbrati, zvézati, zložiti, zméšati, zmóta, in ne: sbrati, svezati, složiti torej zlóga, ne slóga, sméšati, smota i. t. d. nasproti pa: spoditi, shod, stopiti, i. t. d. in ne: zpoditi, ztopiti, zhod i. t. d. Iz, 'z pa se nikdar rédovno ne spremeni, ampak stanovitno ostane pred terdimi in mehkiimi soglasniki. — Ušesce (') pri k', v', s', z', h', bi djal, de je nepotrédno, ker pisavca mudí, in tudi očesu ni všeč. Ušesca tudi drugi Slovenje: Čehi, Poljaki ne pišejo. Ko bi se mislil kak pisavec s pisanjem ušesca muditi, naj bi mar že pripraven glasnik zraven zapisal. —

Naprej je berže narečje, ko predlog.

55. §. 2. „V vsih odrečivnih (zanikavnih) stavkih stoji 2. sklon (genit.) meste 4tiga (Accusat.)“ Zoper to pravilec na 65. str. hvalne slovnice se skorej nar več greši. In ta zmota je gospóska skaza, ki nerazvajenimu ušesu ravno tako neprijetno na uho udári, kakor če sliši v množniku (plural) govoriti, kedar je dvojník (dual). Ta lastnja slovensine ima toliko več vrednosti, ker smo jo Slovenci zmed vsih slovanskih stébel nar bolj čisto ohranili iz prestarih časov. Torej se je je treba terdo deržati, in ne 4tiga, pa tudi ne 1iga sklona staviti namesto družiga, kedar je stavek zanikáven. Napčno bi bilo, postavim, govoriti ali pisati: „Kdor ne ljubi délo, ne najde srečo. Ne smémo moriti svobodo. Kdor ne ljubi svojo domovino, ne bo jedel njen kruh. Gospód ni domá. On ni per nas; i. t. d.; ampak takó: Kdor ne ljubi déla, ne najde sreče. Ne smémo moriti svobode. Kdor ne ljubi svoje domovine, ne bo jedel njeniga kruha. Gospoda ni domá. Ga ni per nas; i. t. d.“

58. §. Všeč nam je misel gospod-pisavca, de naj bi se velike čerke bolj fédkama pisale. Razun, kar je ondi opomnjeno, bi tudi nič ne kazilo, ako bi se iména méscov, dní in tednov vedno z malimi čerkami pisale. Tudi pri redivnih številkah (Ordinalia) bi mogla številka velika biti — ako bi takó iméli — ne pa naslednja čerka, zakaj pika per nji (1. 2. 3...) ne poméni končaja, ampak je le znamnje, de je številka verstívna, in jo loči od osnovavnih (Cardinalia), per katerih se ne piše pika.

*) Dobrovsky ju v pomenu loči, v pisanji ne.